

Kas massimmigratsioon rikastab või ohustab Euroopat?

Joonatan Värk, 10 c
Tallinna 21. Kool
Juhendaja: Laura Komp

Minu nimi on Joonatan. Ma olen kuuteistaastane eesti poiss. Sündinud ja oma esimesed viis eluaastat mööda saatnud heinamaade ja põldude keskel väikese eesti metsatalu turvalises rahus ja vaikus, sest nii valisid tookord minu ema ja isa. Uurinud seal päevade kaupa sipelgate elu, koeraga kahekesi metsa ära eksinud, riietega sauna taha tiiki kukkunud, paduvihmaga paljalt mööda õue jooksnud, teinud naabrimehega oma esimese (ja seni viimase) kordumatu traktorisõidu, talvel suitsusaunast otse jäisesse lumehange hüpanud, suvel heinalakas kassipoegi kasvatanud, kompostihunnikus tuhnivate metssigade eest põgenenud ja koguni tõelise tuulispara ära näinud. Mida uut ja huvitavat oleks küll minusugusel poisil öelda Euroopat tabanud massimmigratsiooni poolt või vastu? Või mida tean mina üldse massimmigratsioonist? Minu tollases mõistes võisin massiliseks sisserändeks pidada ilmselt juba seda, kui suvised külalistehordid vahel meie juurde pikemalt peatuma jäid. Nädalake elu koos võõraste „sissetungijatega“ oli algul küll minusuguse väikese „eraku“ jaoks veidi hirmutav ja väsitav, aga ikkagi lõppkokkuvõttes põnev.

Edasised kogemused migratsioonivallas saabusid siis, kui perega 2004. aastal suurde linna tagasi kolisime. Tallinnas elades hakkasin märkama, et siin liiguvad ringi inimesed, kes räägivad hoopis teist keelt kui mina. Ja massiliselt. Ka vanemad meenutavad, et alles maalt linna tagasi tulles torkas see kuidagi eriti teravalt kõrvu. See, et vene keelt nii palju kuuleb.

Elu esimest süsimusta nahaga inimest nägin oma silmaga paar aastakest hiljem, Helsingis Heureka keskuse ees. Mäletan, kuidas mu väike õde heleda häälega kiljatas: „Emme, vaata! Pärís neeger!“ ja kuidas ema siis näost punaseks läks ja vaikselt sosistades seletas, et nii ei ole viisakas öelda, eriti mitte kõva häälega ja kohe kindlasti mitte välismaal. Tema juba teadis. Oli ta ju nooruses ise ka koos isaga paar aastat võõrsil migrandielu elanud.

Tänaseks päevaks on minust loomulikult saanud igati tänapäevane linnapoiss, kel üksteist aastat pealinnaelu, parasjagu raamatutarkust ja üheksa aastat põhikooliharidust seljataga. Ma olen veidi vene keelt õppinud ja selle kõlaga kodulinna tänavatel ära harjunud ning tunnen mõnda kohalikku kolmanda põlve vene immigranti lausa isiklikult. Minu kõrvaltänavas asub väike söögikoht, kus toimetavad tõmmunahalised kokad Indiast ja Nepalist, esimest ja teist põlve sisserändajad. Minu lähimateks naabriteks, kellega pikki aastaid tihedalt suhtlesime, oli eesti-pakistani segaperekond, kes on nüüdseks hoopis Kesk-Euroopasse emigreerunud. Samuti on mu enda lähisugulaste seas päris mitu „kodumaareeturit“, kes on otsustanud Eestist jäädavalt erinevatesse Vana Maailma nurkadesse välja rännata ning hoopis seal oma pere luua ja lapsed üles kasvatada. Mul endalgi on olnud õnne veidi mööda Euroopat ringi reisida ning ka sealsete multikultuursete suurlinnade õhku nuusutada. Mind enam väga ei ehmatagi see ühe tavalise kodueestlase jaoks nii harjumatu kirev ja mitmepalgeline inimkooslus, kes end seal sisse on seadnud. Lõppude lõpuks ei saa ma alahinnata ka helendava ekraani osatähtsust, mis tänaseks on hõivanud minu kirjutuslaua ja kustkaudu mõne lihtsa näpuliigutusega laias

maailmas toimuvale toolist tõusmata ligi pääsen. Nii ei ole täna eestrist vohav massimeediakära Euroopat vallanud pagulaskriisist ka minust päris mööda läinud. Paraku. Lood Süüria sõjapõgenikest ja nutitelefonidega tursketest ja rahakatest aafrika meestest, kes hordidena Euroopasse hõlpsamat elu otsima ja naise kimbutama tulnud. ISIS ja islamiäärmuslased, vandenõuteooriad ja pagulaskvoodid. Kaadrid Harry Potterist ja teistest paadipõgenikest, pisaratest, ahastusest, rannal lebavast elutust lapsekehast...

Jah.

Teemasse süvenedes ja seda endast nüüd tasapisi läbi lastes avastan, et mõningad isiklikud puutepunktid Euroopa migrantidega on siiski ka minul, ühel tavalisel kuueteistaastasel eesti koolipoisil. Aga massid? Ja jõuab kohale! Olles õppinud ühiskonnaõpetust ja ajalugu, tean ju ometi, et elan Euroopa Liidu liikmesriigis, kus massiimmigratsiooni kogemus on olnud pikkja valuline. On see viimane kolmveerandsajandit kestnud pealesunnitud elu koos „võõrastega“ meie iseolemist nüüd rikastanud või risustanud? Selle suure küsimärgiga küsimuse jätan mõtisklemiseks vanematele põlvkondadele, kui neil üks päev pagulaste/islamiusuliste/valitsuse/Savisaare/poliitika/Euroopa Liidu jms kirumisest jälle aega üle hakkab jääma. Minu jaoks praegu natuke liiga suursuutäis. Tundub nii, et juba mõnda aega on olukord (massiimmigratsiooni kontekstis) „idarindel muutusteta“ ja osapooled jätkavad rahumeelselt teineteisega kohanemist. Eesti kultuur ja keel on vaatamata tohutule immigrandide osakaalule siiski kenasti säilinud. Ka ei ole minu arusaamist mööda Eestis praegu oodata uut massilist sisserännet, kuna selles mõttes ei ole Eesti eriti populaarne sihtkohamaa ei esimese, teise ega kolmanda maailma migrantide silmis (erandiks ehk Ukraina põgenikud). Pigem on Eestis trendiks massiline emigratsioon.

Tulles tagasi „läänerindele“ ja algselt püstitatud küsimuse juurde – kas massiimmigratsioon rikastab või ohustab Euroopat? – on häid vastuseid ja häid mõtteid tänasel päeval kuidagi väga raske leida. Euroopat vallanud suurima pagulaskriisi taustal peale Teist maailmasõda, kus inimesed põgenevad jälle sõja ja nälja eest, tundub mulle seda teemat veidi kohatu puudutada. See oleks nagu küsida, kas äsja emata jäänud orbude mass rikastab või ohustab orbude kodu, kuidas mõjutab see orbude kodu õhkkonda ja põlisemaid asukaid, mis ulatuses koormab majanduslikku seisut või elavdab kultuurilist traditsiooni, mis rahvusest või usulahust on need lapsed. Ja selge on see, nagu iga laps oma kogemusest teab, reedetud ja tagakiusatud lastega lihtne ei ole. Konfliktid võivad lahvatada kulutulena, jama ja tüli kui palju. Kõige kurvem on see, et toodud võrdlus ei olegi ainult allegooriline. ÜRO Pagulaste Ülemvoliniku Ameti ehk UNHCR-i viimase raporti andmetel on pooled kõikidest maailma põgenikest lapsed. Sinna hulka kuuluvad kann saatjata lapsed, kelle arvuks maailmas 2014. aastal oli 34 300.¹ Minu kui lapse jaoks rohkem kui mõtlemapanev. Sellist kogemust ei suudaks ega tahaks kohe mitte kuidagi isegi ette hakata kujutama. Piisab meenutamisest, kuidas hiljuti trenni minnes koduvõtme ja telefoni maha unustasin. Seisan ukse taga, vihma sajab, kõht tühi, koju sisse ei saa. Möödub tunde ja meeleheide võtab vaikselt maad. Siis äkki meenusid sõjapõgenikud, kel kodu asemel haigutab tühi auk...

Mõned arvud tahaksin siinkohal veel ära märkida. Üldse kokku oli 2014. aastal surnud oma kodudest põgenema umbes 59,5 miljonit inimest, ehk keskmiselt 42 500 inimest päevas. 21,3

miljonit otsisid turvalist elupaika väljaspool oma koduriiki. Nendest omakorda 19,5 miljonit olid pagulased, 1,8 miljonit varjupaiga taotlejad. Euroopa Liidu riigid üheskoos on pagulasstaatuse andnud pisut enam kui ühele miljonile inimesele, andes seega peavarju umbes 6% maailma pagulastest.¹ See oli minu jaoks samuti veidi üllatav fakt. Massimeediast kõlab, nagu oleks kõik maailma pagulased Euroopas või vähemalt teel siia. Praegune pagulaskriis on Euroopa sissepääsud siiski ummistanud ning selle allhoovustest, mõjust ja tagajärgedest ei saa sotti targemadki pead. Kuni Euroopa juhid sellele uudseid lahendusi otsivad, proovin tuhnida oma arvutis ja isiklikus mälus ning läheneda immigratsiooni plussidele ja miinustele mitte nii päevapoliitilisest vaatevinklist.

Kui pagulasi on Euroopas teiste piirkondadega võrreldes üsna vähe, siis immigrantidega on lood vastupidi. Mõned faktid. ÜRO andmetel elas 2013. aastal maailmas 232 miljonit immigranti. Neist lõviosa, umbes 72 miljonit, elab Euroopas. Aasias elab 71 miljonit ja Põhja-Ameerikas 53 miljonit immigranti. Üksikutest riikidest on läbi aegade olnud kõige populaarsemaks sihtkohaks USA, kus elab umbes 46 miljonit immigranti. Teisel kohal on Venemaa 11 miljoniga. Euroopa Liidu riikidest elab enim immigrante Saksamaal (10 miljonit ehk 12 protsenti rahvastikust), Suurbritannias, Prantsusmaal ja Hispaanias. Suhtarvult moodustavad immigrantid Euroopas keskmiselt 9,8 protsenti rahvastikust, võrdluseks USA vastavalt 14,3 protsenti. Mitmed Euroopa riigid aga edestavad isegi USA-d: Šveitsis moodustavad immigrantid 28,9, Eestis 16,3, Rootsis ja Iirimaa 15,9, Austrias 15,7 protsenti rahvastikust. Ja see hõlmab üksnes välissündinuid ehk esimese põlve sisserändajaid!²

20. sajandi Euroopat iseloomustab laias laastus kolm suuremat massiimmigratsiooni perioodi. Esimene laine algas peale Esimest maailmasõda ja kestis 1940-ndate aastate lõpuni, mil miljonid inimesed olid sunnitud sõjakoleduste eest kodumaalt põgenema. Teine suurem ränne toimus peale Nõukogude Liidu lagunemist ja EL-i piiride laienemist, mil rännati Ida-Euroopast Lääne-Euroopasse paremat elu otsima. Kolmas laine, mis kestab siiani on siis nn kolmandate riikide elanike massiline sisseränne arenenud riikidesse. Selle peamiseks põhjusteks on olnud koloniaalmaade iseseisvumine ning vaesumine, sõjalised konfliktid, usu-, sõna- ja poliitilise vabaduse puudumine, tagakiusamine, töötus, vaesusning näljahäda.

Immigratsiooni peamiseks hoovaks on majandus ja Euroopa arenenud tööstusriikide jaoks on immigratsioon majanduskasvuks juba möödapääsmatu. Riikide rahvastik kahaneb ja vananeb. Säilitamiseks konkurentsivõimet on vaja lisatööjõudu. Eriti suur nõudlus on odava lihttöö tegijate järele, mida kohalikud enam meelsasti ei tee. Globaalses majanduses suureneb rahvusvaheline kaubandus, kapital liigub vabalt üle piiride ja ka tööjõudu oodatakse konjunktuuri ja vajaduste järgi liikuvat. Hiiglaslikud tööjõuturud pakuvad tööandjatele võimaluse kulude vähendamiseks võõrtööjõudu kasutada. Eriti just rahvusvahelised ettevõtted soosivad soodsat, liikuvat ja suhteliselt paindlikku tööjõudu, keda saab tähtajaliselt palgata või rentida. Eeskätt tahavad ettevõtted suurendada kõrgelt koolitatud inimeste liikuvust. Liikuvat ja paindlikku tööjõudu vajatakse eriti IT- ja ehitusaladel ning majanduses. Ka teenindussfäär vajab endisest liikuvamaid töötajaid. Paljud immigrantid asutavad erinevaid teenindusettevõtteid nagu kauplusi, restorane, ekspordiettevõtteid või koristusfirmasid. Ettevõtjatena loovad nad seega ka uusi töökohti ning suurendavad vastava ala konkurentsi. Lisaks saadakse immigrantide näol juurde muidugi tarbijaid.

Ent mull kipub lõhkema, kui inimest nähakse vaid kui kruvikest suures poliitikamasinas. Silme ees terendamas USA, kelle juhtiv koht teaduse ja tehnoloogia arengus on seotud sellega, et ta on endale noppinud paljude rahvaste helgemaid päid ja töökäsi, soovivad pagulaskriisi valguses sama mudelit ära kasutada nüüd ka Saksamaa ja teised jõukamad Euroopa suurriigid. Nende jaoks on pagulane investering, mida annab ära kasutada oma vananeva majanduse hüveks. Selline poliitika on seadnud raskuste ette aga väiksemad ja vaesemad riigid. Pealegi on senine käitumismudel – et iga maa leiab ise võimalused pagulaste vastuvõtmiseks – välja töötatud hoopis rahulikumatel aegadel. Praeguses erakorralises olukorras tuleb leida kogu Euroopa jaoks täiesti uued lahendused. Tuleb leida uus lähenemine, mis peaks olema keeruline, terviklik, kogu Euroopat puudutav programm, mitte iga üksiku riigi mure.³

Lisaks toob immigratsioon tavaliselt endaga kaasa teistsuguse töökultuuri, erinevaid väärtushinnanguid ja muid erisusi, mis kajastuvad nii töises, sotsiaalses kui ka koduses elus. Eriti teravad pinged on Euroopas tekkinud seoses väga eksootilise (loe: võõra) kultuurilise ja usulise taustaga uus-immigrantide massilise saabumisega, kelle sajandite jooksul välja kujunenud harjumused, veendumused, arusaamad ja elamise viis tekitavad siin hirmu, võõristust ja mittemõistmist. Ka niinimetatud lõimimine ehk euroopalike väärtuste pealesurumine ei taha sugugi hästi õnnestuda. Ja miks peakski. Suur osa neist „tahavad nimelt elada kogukondlikku elu ja sugugi mitte sulanduda, kaotades oma keele, usu ja kultuuri,“ kirjutab Mihhail Lotman.⁴

Kust leida väljapääsu? Sest väljapääs on ju alati olemas. Seda teab iga väikene prints, „sest kõrbe teeb ilusaks see, et kusagil varjab ta kaevu.“⁵ Ja vastan: „Tuleb otsida südamega.“ Sest paremat lahendust ma lihtsalt ei tea...

Joonatan

Kasutatud kirjandus

1. UNHCR: Global Trends Report 2014. UNHCR, 18.06.2015
<http://unhcr.org/cgi-bin/texis/vtx/home/opendocPDFViewer.html?docid=556725e69&query=Global%20Trends%20Report%202014>
2. International Migration Wallchart 2013. United Nations, 2013
<http://www.un.org/en/development/desa/population/migration/publications/wallchart/docs/wallchart2013.pdf>
3. M. Lauristin. On loomulik, et inimesed kardavad pagulasi, aga me teame ju ka igauks oma kogemusest, et hirmul on suured silmad. 13.09.2015
<http://www.sotsdem.ee/marju-lauristin-on-loomulik-et-inimesed-kardavad-pagulasi-aga-me-teame-ju-ka-igauks-oma-kogemusest-et-hirmul-on-suured-silmad/>
4. M. Lotman. Pagulastest, võrdõiguslastest, rassistidest ja muudest toredatest inimestest. 6.09.2015
<http://www.delfi.ee/news/paevauudised/eesti/lotman-pagulastest-vordoiguslastest-rassistidest-ja-muudest-toredatest-inimestest?id=72380103>
5. Antoine De Saint-Exupéry. Väike prints. Kirjastus Tiritamm, 2003

MUUD ALLIKAD

1. Eesti Pagulasabi. <http://www.pagulasabi.ee/>
2. Mondo maailmakool. <http://www.maailmakool.ee/>
3. Maailmakooli noorteportaal 1 maailm. <http://1maailm.ee/>
4. International Migration. United Nations Population Division <http://www.un.org/en/development/desa/population/theme/international-migration/>
5. UNHCR – The UN Refugee Agency. <http://www.unhcr.org/cgi-bin/texis/vtx/home>
6. CNN Europe. <http://edition.cnn.com/europe>
7. SA Eesti Inimõiguste Keskus. <http://humanrights.ee/>
8. IOM Estonia. <http://www.iom.ee/>
9. Liis Mure. Üleilmne migratsiooni-jäämägi ja rahulik meel. Veebruar 2014.
<http://www.diplomaatia.ee/artikkel/uleilmne-migratsiooni-jaamagi-ja-rahulik-meel/>
10. Allan Puur. Ränne ja rahvastikuarengu allhoovused. Horisont 1/2011.
<http://www.horisont.ee/node/1587>
11. Katrin Lust. Me ei taha Eestisse. Film. TV3. 23.09.2015